

Ю. В. Пинда

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Львівський університет бізнесу та права, м. Львів

СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ПРАЦІВНИКІВ БУДІВЕЛЬНОЇ СФЕРИ

У статті обґрунтовано передумови активізації міграційних процесів. Окреслено сучасний стан трудової міграції та сфери зайнятості українських трудових мігрантів за кордоном. Виокремлено основні країни призначення трудових мігрантів. Визначено тенденції міграційних процесів працівників будівельної сфери. Виявлено конкурентні позиції вітчизняних будівельних послуг на міжнародній арені.

Ключові слова: трудова міграція, мігранти, сфера зайнятості, будівництво, будівельні послуги.

Pynda Yu. MODERN STATE AND TENDENCIES OF MIGRATORY PROCESSES OF WORKERS OF A BUILD SPHERE

In the article grounded pre-conditions of activation of migratory processes. Outlined the modern state of labour migration and sphere of employment of Ukrainian labour migrants abroad. The basic countries of setting of labour migrants are selected. The tendencies of migratory processes of workers of a build sphere are certain. Found out competition positions of domestic build services in the international arena.

Keywords: labour migration, migrants, sphere of employment, building, build services.

Проблеми міграції сьогодні вважаються особливо актуальними у всьому світі. Передумови даного явища ускладнилися і тепер це не лише расова або релігійна проблематика, але і низка економічних проблем, викликаних глобальною фінансовою кризою, бідністю, безробіттям. Низький рівень доходів населення визнаний світовою спільнотою як один із основних глобальних ризиків. Специфіка вітчизняної міграційної ситуації полягає у тому, що Україна виступає одночасно країною походження, призначення і транзиту мігрантів та, відповідно, переселення українців пов'язане не тільки із світовими тенденціями, але також із несприятливими економічними чинниками всередині країни.

Питання міграційних процесів та міграційної політики є предметом наукових розробок багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема Г. Герасименко, Ю. Гуменюка, В. Довгої, Т. Драгунової, Е. Лібанової, О. Малиновської, С. Панчишин, С. Пирожкова, О. Позняка, І. Прибиткової, Дж. Реймера, У. Садової, Т. Сердюк, М. Шульги та ін. Попри значний науковий доробок у цій сфері потребують подальших ґрунтовних досліджень проблеми стану української трудової міграції та її впливу на соціально-економічний розвиток країни.

Основою метою статті є визначення тенденцій міграційних процесів працівників будівельної сфери.

Сьогодні офіційні внутрішні переміщення суттєво переважають за обсягом міжнародну міграцію. Військові дії на Сході України та соціально-економічна депресія активізували внутрішню міграцію в безпечні та більш сприятливі для життя території. В основному міграція проходить до великих обласних центрів (Київ, Одеса, Львів,

Дніпропетровськ та інші) та прилеглих до них районів. Цей вид міграції ніколи не мав такого масового характеру, як зараз – 1,4 млн. людей переїхали з окупованих територій, з них 40% – потенційні трудові мігранти [1].

Набуття громадянами України права на вільне пересування збіглося у часі із глибокими структурними трансформаціями економіки, що супроводжувалися падінням рівня життя та зростанням безробіття, що стимулювало трудову міграцію за кордон, яка наприкінці 1990-х рр. перетворилася на масове явище та основне джерело доходів для багатьох сімей. Протягом 2014-2015 рр. для здійснення трудової діяльності за кордоном перебували майже 700 тис. осіб (рис. 1) [2, с. 12].

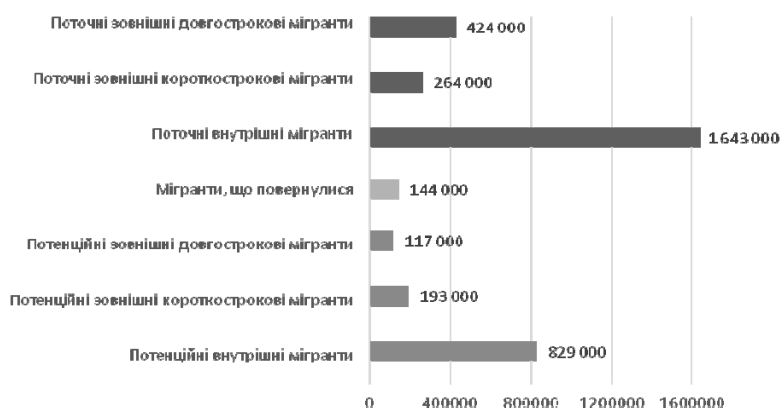

Рис. 1. Стан української трудової міграції протягом 2014-2015 рр.

Джерело: [2, с. 13].

За інформацією Міжнародної організації з міграції (МОМ) серед трудових мігрантів за кордоном переважають чоловіки, найчисленнішими серед яких є особи 30-44 років (понад 40%), більшість мігрантів

походить із областей заходу країни. 41% трудових мігрантів мають середню або середню спеціальну освіту, 36% – вищу освіту. Основні країни призначення працівників-мігрантів – Польща, Російська Федерація, Чеська Республіка та Італія. На них припадає близько 80% загальних потоків короткострокових та довгострокових трудових мігрантів з України (рис. 2) [2, с. 13].

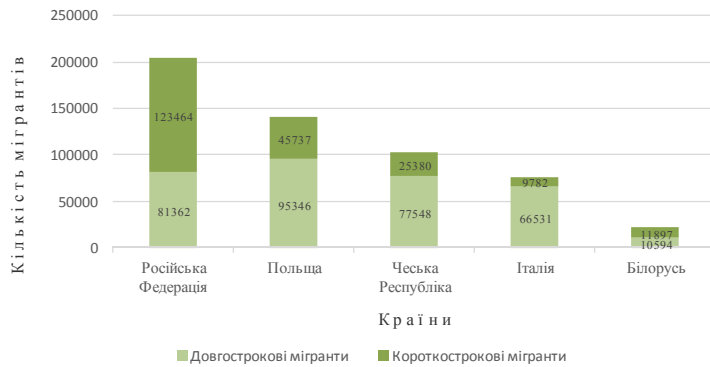

Рис. 2. Основні країни призначення трудових мігрантів з України

Джерело: [2, с. 13].

Ключовими сферами зайнятості вітчизняних мігрантів є будівництво (чоловіки), робота у домашніх господарствах (жінки), сільське господарство та сфера послуг (рис. 3).

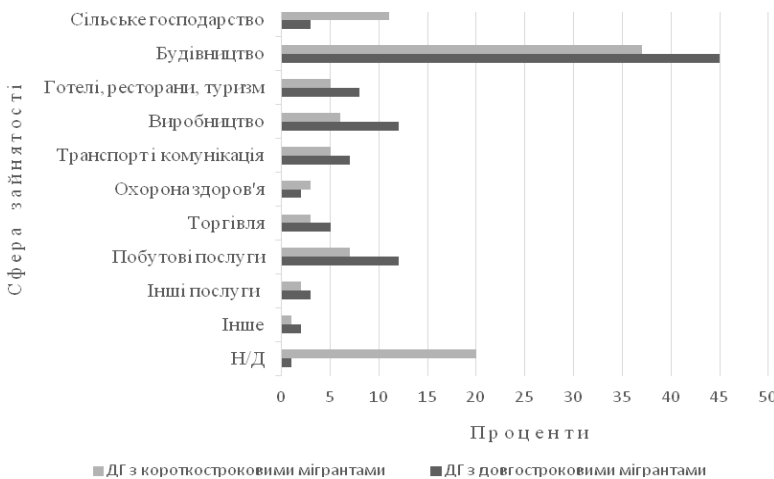

Рис. 3. Сфери зайнятості українських трудових мігрантів за кордоном

Джерело: [2, с. 14].

Суттєво випереджаючи інші сфери зайнятості, будівництво є найбільш поширеним видом діяльності короткострокових та довгострокових українських трудових мігрантів в інших країнах, які, вливаючись у їхню будівельну сферу, перебувають під впливом і відчувають особливості багатьох загально світових тенденцій, таких як демографічні зміни, урбанізація, дефіцит ресурсів, посилення конкуренції за інвестиції,

інноваційний розвиток в інфраструктурних проектах, посилення державно-приватного партнерства тощо.

Вважаємо досить важливим дослідження, проведене у 2013 р. співробітниками міжнародної консалтингової компанії “KPMG”, респондентами якого були топ-менеджери 165 компаній будівельної сфери (інвестори, забудовники, девелопери та інжинірингові компанії з річним оборотом від 200 млн до 5 млрд дол. США) із 29 країн Європи, Центральної, Північної і Південної Америки, Близького сходу, Азії, Африки та Австралії, що мали досвід роботи з державними та приватними підприємствами добувного, зокрема енергетичного сектора, обробної промисловості, освіти і науки, охорони здоров'я та фармацевтичної галузі [3].

За результатами опитувань 66% респондентів вважають ключовим чинником розвитку будівельної галузі, попри стан економіки, рівень зайнятості і урбанізацію, прийняття та реалізацію в рамках державних програм, чи стратегій системи заходів щодо розвитку інфраструктури у цих країнах, а ефективне управління потужними стратегічними проектами – важливим фактором перспективного зростання. Енергетичний сектор, особливо електроенергетика з великим відривом очолює список нових економічних напрямів, до яких в світі виявляється підвищений інтерес. Також привабливими галузями є водопостачання, гірничодобувна промисловість, залізничні та автомобільні шляхи, мостові споруди і роздрібна торгівля. Будівельна індустрія багато в чому залежить від державних інфраструктурних проектів і не має чітких перспектив альтернативного фінансування. 71% респондентів вказали на бюджетний дефіцит і обмеження в державному фінансуванні як на основні перешкоди для зростання. 77% респондентів вважають основними причинами збитковості проектів – затримки, нереалістичні оцінки і помилки у прогнозах, а також істотні погрішності при управлінні ризиками [3]. Найбільш поширеними сферами будівельної діяльності є житлове будівництво, соціальна інфраструктура, будівництво об'єктів роздрібної торгівлі та комерційної нерухомості.

Для виявлення конкурентних позицій вітчизняних будівельних послуг на міжнародній арені розраховано рівень конкурентних переваг за методичним підходом французького Дослідницького центру прогнозування і міжнародної інформації, що використовується сектором ринкового аналізу Міжнародного торгового центру ЮНКТАД / ВТО [4, с. 6]:

$$RCA = \frac{1000}{(X_1 + M_1)} * \left((X_{ij} - M_{ij}) - (X_1 - M_1) * \frac{(X_{ij} + M_{ij})}{(X_1 + M_1)} \right), \quad (1)$$

де, відповідно адаптувавши до завдань нашого

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

дослідження, показники матимуть значення:

X_{ij} – обсяг експорту j -ої галузі (будівельних послуг) i -ої країни (України) до групи аналізованих країн (країн світу);

M_{ij} – обсяг імпорту j -ої галузі (будівельних послуг) i -ої країни (України) з групи аналізованих країн (країн світу);

X_i – загальний обсяг експорту i -ої країни (України) до групи аналізованих країн (країн світу);

M_i – загальний обсяг імпорту i -ої країни (України) з групи аналізованих країн (країн світу).

Певна країна (i) володіє перевагами у галузі (j) в порівнянні з іншими у випадку, якщо індекс виявлених порівняльних переваг (RCA) > 1. Зростання цього показника посилює його значення в експортній структурі даної країни.

Відповідно до даних розрахунків будівельні послуги України не володіють перевагами серед інших країн, проте відзначається позитивна динаміка індексу RCA і в 2014 р. цей показник набув найбільшого за десять років значення (-1,42) (рис. 4).

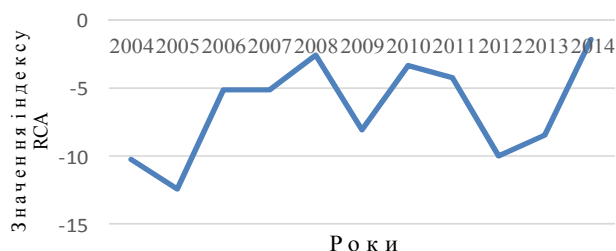

Рис. 4. Динаміка індексу порівняльних переваг будівельних послуг (RCA)

Джерело: розраховано та зведено автором за [4, с. 6; 5; 6, с. 7-8, 89-94; 7, с. 7-8, 90-96; 8; 9]

Найбільшим значенням індексу порівняльних переваг у зовнішній торгівлі України протягом 2004-2014 рр. відзначилися усі види транспортних послуг, послуги з ремонту та прогресивно збільшили значення індексу протягом трьох останніх років досліджуваного періоду комп'ютерні послуги (табл. 1).

Результати даної оцінки не слід вважати абсолютними в силу недосконалості даного методу та не повної об'єктивності статистичних даних, що заклалися в основу розрахунків. Проте, у контексті даного дослідження важливим було відобразити динаміку індексу RCA будівництва на фоні інших видів послуг.

Резюмуючи результати даного дослідження, відзначимо, що попри найбільшу частку будівництва серед усіх сфер зайнятості короткострокових та довгострокових українських мігрантів, конкурентні позиції вітчизняних будівельних послуг на міжнародній арені є ще дуже слабкі, внаслідок несистематизованих міграцій професійних будівельників (менеджерів проєктів, інженерів, дизайнерів, архітекторів, виконробів, монтажників, фахівців з опоряджувальних робіт і малярів) та початківців, що тільки за кордоном почали займатися відповідним видом діяльності цієї фінансово привабливої сфери.

Натомість зовнішні будівельні ринки повинні підкоряти українські компанії з високопрофесійним кадровим потенціалом та достатнім ресурсним забезпеченням, що крокують з науково-технічним прогресом і за рахунок своїх раціональних стратегічних рішень здатні посилювати конкурентоспроможність будівельних послуг на внутрішньому ринку і за кордоном.

Таблиця 1.

Динаміка індексу виявлених порівняльних переваг України у зовнішній торгівлі за групами послуг (2004–2014 рр.)*

Група послуг	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	Значення індексу RCA										
Будівельні послуги	-10,27	-12,35	-5,12	-5,04	-2,48	-8,03	-3,28	-4,16	-9,93	-8,44	-1,42
Фінансові послуги	-22,70	-35,59	-66,79	-65,28	-82,62	-98,66	-68,68	-55,99	-54,36	-49,01	-48,75
Комп'ютерні послуги	-13,02	-16,33	-6,73	-6,69	-5,79	-0,49	-1,08	-0,12	6,42	12,05	28,23
Страхові послуги	-17,05	-7,22	-8,51	-8,40	-5,11	-7,11	-6,40	-4,90	-6,23	-7,22	-4,27
Транспортні послуги:											
– залізничного транспорту	10,15	16,09	16,99	18,02	19,27	21,17	17,91	13,99	9,77	11,82	12,70
– повітряного транспорту	7,88	11,78	15,43	15,86	10,92	23,56	7,94	-0,52	7,34	2,37	11,63
– морського транспорту	40,87	42,36	33,71	33,89	34,11	49,37	34,06	27,53	27,42	22,41	16,34
– трубопровідного транспорту	142,39	138,96	122,08	121,95	100,87	100,61	123,51	116,71	106,36	100,55	84,11
– іншого транспорту	15,95	16,99	16,99	16,99	21,49	18,44	12,39	15,11	17,54	8,1	12,01
Послуги з ремонту	20,77	20,50	13,11	13,16	14,39	20,14	11,91	16,19	15,55	3,94	4,21
Послуги у сфері телекомунікацій	-11,24	0,88	3,68	3,80	12,07	1,94	2,70	1,49	1,68	-8,27	-9,10
Рояліті та ліцензійні послуги	-16,17	-30,57	-20,59	-20,47	-17,81	-21,37	-33,05	-26,89	-25,43	-47,36	-28,54
Державні послуги	-97,57	-88,21	-57,66	-63,75	-47,24	-44,78	-41,99	-35,02	-40,49	-34,42	-83,21
Послуги, пов'язані з подорожами	-7,32	-8,08	-13,04	-12,70	-9,90	-10,64	-13,56	-17,65	-18,89	-24,70	-39,93
Інші ділові послуги	-9,69	-12,38	-7,13	-6,66	-5,65	-9,29	-13,70	-10,70	-14,48	-2,24	-2,62

*Джерело: розраховано та зведено автором за [4, с. 6; 5; 6, с. 7-8, 89-94; 7, с. 7-8, 90-96; 8; 9]

Список використаних джерел

1. Абраменко О. Трудова міграція: загрози та можливості / О. Абраменко // Сайт Rabota.ua. – 2015. – 27.10. – Режим доступу: <https://hrsovet.rabota.ua/trudova-migratsiya>

2. Міграція в Україні: факти і цифри 2016 / Міжнародна організація з міграції // Сайт Представництва в Україні Міжнародної Організації з Міграції. – 2016. – Режим доступу:

http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf

3. Готовы ли строительные компании к новой волне активности на рынке? Результаты седьмого международного исследования строительной отрасли в России и в мире. – 2013. – режим доступа : <http://www.kpmg.com>

4. Федоришин Н. Ю. Теоретичні моделі міжнародної економічної інтеграції та їх адаптивність до умов перехідної економіки / Н. Ю. Федоришин // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. – Сборник научных трудов. Донецк: ДонНУ, 2007. – С. 330-338. – Режим доступа : <http://mev.lac.lviv.ua/downloads/vyklad/fedor/stat/11.pdf>

5. Зовнішня торгівля послугами за 2012 р. Структура зовнішньої торгівлі послугами за 2012 рік // Офіційний сайт Державної служби статистики України. – К., 2013. – Режим доступа: www.ukrstat.gov.ua

6. Зовнішня торгівля України за 2009 рік : статистичний збірник / відп. за вип. А. О. Фризоренко // Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – К., 2010. – 100 с. – Режим доступа: www.ukrstat.gov.ua

7. Зовнішня торгівля України за 2011 рік : стат. зб. / відп. за вип. А. О. Фризоренко // Офіційний сайт Державної служби статистики України. – К., 2012. – 102 с. – Режим доступа : www.ukrstat.gov.ua

8. Структура експорту-імпорту за видами послуг за 2013 рік. Економічна статистика / Державна служба статистики України. – 2013. – Режим доступа : <http://www.ukrstat.gov.ua>

9. Структура експорту-імпорту за видами послуг за 2014 рік. Економічна статистика / Державна служба статистики України. – 2014. – Режим доступа : <http://www.ukrstat.gov.ua>

References

1. Abramenko, O. (2015, October 27). Trudova mihratsiya: zahrozy ta mozhlyvosti [Labor migration: threats and opportunities]. *Website Rabota.ua*. Retrieved from <https://hrsovet.rabota.ua/trudova-migratsiya>

2. Mihratsiya v Ukrayini: fakty i tsyfry 2016 [Migration in Ukraine: Facts and Figures 2016] (2016). *Website of the Representative Office of International*

Organization for Migration in Ukraine. Retrieved from http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf

3. Hotovy li stroitelnye kompanii k novoy volneaktivnoste na rynke? [The results of seventh international research otryasli build in Russia and in the world] (2013). Retrieved from <http://www.kpmg.com>

4. Fedoryshyn, N. Yu. (2007). Teoretychni modeli mizhnarodnoyi ekonomichnoyi intehratsiyi ta yikh adaptyvniost' do umov perekhidnoyi ekonomiky [Theoretical models of international economic integration and their adaptability to the conditions of economic transition]. *Problemy razvitiya vneshneekonomicheskikh svyazey i privilecheniya inostrannykh investitsiy: regional'nyy aspekt [Problems of development of foreign economic relations and attraction of foreign investments: regional aspect]* (Collection of scientific papers): pp. 330-338. Donetsk: Donetsk National University. Retrieved from mev.lac.lviv.ua/downloads/vyklad/fedor/stat/11.pdf

5. Zovnishnya torhivlya posluhamy za 2012 r. Struktura zovnishnyoyi torhivli posluhamy za 2012 rik [Foreign trade in services for the 2012. Structure of foreign trade in services for 2012] (2013). *Official site of the State Statistics Service of Ukraine*. Kyiv. Retrieved from www.ukrstat.gov.ua

6. Zovnishnya torhivlya posluhamy za 2009 r. [Foreign trade in services for the 2009] (2010). *Official site of the State Statistics Committee of Ukraine*. Kyiv. Retrieved from www.ukrstat.gov.ua

7. Zovnishnya torhivlya Ukrayiny za 2011 rik [Foreign trade in Ukraine in 2011] (Statistical Collection) (2012). *Official site of the State Statistics Service of Ukraine*. Kyiv. Retrieved from www.ukrstat.gov.ua

8. Struktura eksportu-importu za vydamy posluh za 2013 rik. Ekonomichna statystyka [Structure of exports and imports by type of service by 2013. Economic statistics] (2013). Kyiv: State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>

9. Struktura eksportu-importu za vydamy posluh za 2014 rik. Ekonomichna statystyka [Structure of exports and imports by type of service by 2014. Economic statistics] (2014). Kyiv: State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>